

ZORA

ČASOPIS ZABAVI i PODUKU.

Pregled. Razne poezije. — Miramar. — Zoa. — Peter Preradović. — Pisma Zorislavu.
— Drobnoti.

Razne poezije.

Ljubezni moč.

Z.

Pri mirnem jezéru
Devica sedi,
In v bistro vodico
Omolkla strmi.

V vodico ko gleda
Zamišljena vsá,
Splaši se pogleda,
Jo groza navdá.

Očém ne verjame,
Prepričat' se če:
Kaj obraz pomeni,
Ki gleda z vodé?

Se k robu primakne,
V globino gledí,
A obraz poprejšnji
Spet zrejo oči.

Priprostega roda,
Nezvedena v vsem,
Prikazni ne vede
Si zjasniti s čem! —

Zatorej ostane,
Čakaje, kaj bó —
Pa srce jej bije
V oprsji močnó.

Se zdi jej podoba
Poznana zeló,
Ki vabi in kliče
Molčé jo v vodó.

Poznano obličje,
Lepote je kras;
Poznano okó jej,
In kódrasti las.

Nad vódo se nagne,
Nad njo da kipi,
A zadek ročica
Se veje drži.

Se nežno nasméje
Obličje majhnó,
In obraz iz vode
Odzdravi takó.

Zdaj bliže še vodi
Pripogne živót,
Podoba pa v vodi
Se bliža nasprot'.

Z rudečimi usti
Se takne vodé,
Krotila da vroče
Bi svoje želje.

Želi ga objeti
Priljubljen obraz,
Ki vabi jo k sebi
Se zdi jej — na glas.

Jej kita se z glave
Na vodo spusti
In obraz rudeči
Na enkrat zbledí. —

Živót se jej stresa,
In diše rahló,
Pot pa pokriva
Visoko čeló. —

In zdaj — zaupije:
 „Bod' ljubček ti moj,“
 Ter skoči v globino,
 „Tja idem s taboj!“ —

Se glas še odmeva
 Od gor, od poljá,
 Ko deklica zala
 V valovji veslá.

In še se odmeva,
 Se voda vmiri,
 A žrtve nedolžne
 Iz vode še nij. —

Večerna se luna
 Pomika v zatón,
 In „Ave Marija“
 Spominja že zvon.

In vstala je luna,
 Zvon znáni jutró,
 Jezero pa vedno
 Je vedno mirnó;

In zopet zaide
 In vrne se spet;
 Takó je minulo
 Že dnevov deset.

Ednajstega večer
 Približa ko sé,
 Nemirne nastale
 So mirne vodé.

Izplule iz sebe
 So mrtvo teló,
 Ki živo požrle
 So bile na dnó.

Lepota poprejšnja
 Izginola je,
 Obráz se počrnil
 In bele roké.

Oči so udrte,
 Ne gledajo več,
 Srcé ker prebodel
 Ljubezni je meč.

Valovi šumijo,
 Razsaja vihar,
 Spet skrije se truplo,
 Nje ne bo nikdár. —

Vmiri se jezéro,
 Val čist je drugóč,
 A dékle skončala
 Ljubezni je moč.

Na bregu.

Z.

Nožic lehkotnih val kristalni
 V raván za valom se podi,
 Odmerjen pot ga sili dalni,
 Od mene dá se poslovi. —

Takó drviyo v večnost dnevi,
 Živenja z njimi kratki čas,
 A meni osamelej reví
 Pusté v spomin le sivi las.

P ó m l a d.

P. D.

Pridi pómlad! kliče deva,
 Pridi, svet spremeni v raj!
 Sree moje da obséva
 Žar mirú, kakor nekdáj.

Ptic ne zábi privabiti,
 Ptice ljubko gostolé,
 One znajo vpokojiti
 Burno, žalostno sreé.

Prazne moje so gredice,
 Vzela zima jim je cvét:
 Ko pa ti pokažeš lice,
 Izgubljene najdem spet.

Cvetke so mi pomenljive,
 — In zató je rada imám: —
 Meni vir so nevsahljive
 Sreé, rádsti omám.

In ko v tvoji mehki noči
 Željno gledam gor v nebó:
 Solz vsušé se toki vroči,
 Srea boji polegó.

Pridi, pridi, pómlad zala,
 Pridi, svet spremeni v raj;
 Srečo vso če ne boš dala,
 Mir poprejšnji vsaj mi daj!

Miramar.

Zgodovinski obraz iz minolega desetletja.

Izvirno spisal

M. L.

IV.

Slutnja vseh politično mislečih ljudi o osodi novega cesarstva v Mejiki začela se je hitro uresničevati. Ne glede na to, da je bila v deželi še močna stranka republikancev, ki se je na vso moč prizadevala na podlagi tujega orožja uvedeno cesarstvo uničiti, pridruževale so se tudi vnanje nesreče. Vlada severnih držav branila se je trdovratno, priznati novo cesarstvo, tudi ne kot faktično obstoječe. Storila je še več. Ko je bila državljanska vojska med severno in južno polovico srečno dokončana, začela je pritiskati Napoleona, naj pokliče svoje vojake iz Mejike domov. Ta se nij mogel dolgo obotavljati, zlasti ker jê bil tudi ves francoski narod odločno proti mejikanskej ekspediciji.

Kakor hitro so začeli francoski vojaki Mejiko zapuščati, nagibalo se je tudi romansko prebivalstvo v deželi vedno bolj na nasprotno stran. Število zvestih manjšalo se je od dne do dne in v enakej meri so naraščale sovražne vrste. Maksimiljanov prestol začel se je majati, izdajstvo žugati mu od vseh strani.

Denarna zadrega prihajala je od dne do dne večja. V tej stiski segnil je Maksimiljan po cerkvenem premoženji. Toda v tem si je nakopal novega sovražnika: duhovščino. Cesarica Šarlota, ki se je z največim sočutjem vseh sprememb Maksove osode udeleževala, sklenila je potovati v Evropo, da bi omečila Napoleona in Pija IX., ter izprosila nove pomoči. A ker so bila vsa prizadetija zastoj, oblaznela je in podala se v Miramar, kjer je v največih mukah živela.

Sedaj je Maksimiljan sam spoznal, da se ne more več držati. — Bazaine, francoski general, hotel ga je pregovoriti, naj se odpove prestolu, tako mu bode mogoče vrniti se v Evropo. A cesar bil je preponosen, hotel se je izkazati neustrašenega viteza, vztrpeti do zadnjega.

Prve mesece l. 1867 zapustili so Francozi v posameznih oddelkih Vera-Cruz.

Sedaj so začele republikanske vojske ponosno glavo dvigati. Od vseh strani so žugale Maksimiljanu. Njegova vlada opirala se je le še na posamezna mesta, ki so stala otokom enako sredi razburjenega morja.

Republikanski general Porfirio Díaz približa se glavnemu mestu in razsaja po okolici. Maks je primoran umakniti se v Kveretaro; malo zvestih prijateljev in majhna vojska gre z njim.

Toda skoro se prikaže sovražnik tudi pred Kveretaro in začne mesto obsedati. Posadka se je hrabro držala, cesar sam navduševal jo s svojim izgledom. Videlo se je, da išče smrti od sovražne krogle, a neizprosljiva osoda mu nij privoščila tako častnega pogina.

Izdajstvo bilo mu je odmerjeno. Polkovnik Lopez, ktereга je cesar z dobrotami obsul, odpre v noči 14. do 15. maja sovražniku trdnjavo. Ko se Maks zjutraj prebudi, najde vrata z uporniki zastavljena. —

Zapró ga v kapucinski samostan. Njegova smert bila je že dolgo sklenjena, a zarad formalnosti skličejo bojno sodbo, ki Maksa z dvema generaloma na smrt „se smodnikom in svincem“ obsodi. 19. junija 1867 bil je na sodišči ustreljen.

Isti dan padlo je tudi glavno mesto. 27. junija podal se je sovražnikom tudi Vera-Cruz, kjer je najdalje cesarska zastava vihrala. Tako je bila vsa dežela v rokah upornikov in Juarez je praznoval svoj vhod 15. julija v starodavno mesto Mejiko.

Po dolgih pogajanjih še le se je posrečilo avstrijski hiši pokojnikovo truplo od republikanske vlade izprositi si. Admiral Tegetthoff pripeljal je drage ostanke v domovino nazaj. V Trstu bilo je truplo z veliko svečanostijo sprejeto, potem pa na Dunaj v rodbinsko rako k večnemu počitku odpeljano.

Tako je končal Maksimiljan!

In avstrijski prostovoljci? — Zadela jih je enaka osoda, poginili so deloma v krvavem boji, deloma so bili vjeti in potem usmrtnjeni. Le malo, malo kedo stopil je zopet na avstrijsko zemljo, ktero je bil s tolikimi nadami zapustil!

„Kaj se je pa z Vinkom zgodilo?“ popraševal bode radovedni čitatelj. „Da, kaj se je z njim zgodilo?“ poprašujem tudi jaz.

Odkar je poslal ono pismo, se v Evropi nij nič več o njem čulo. Ali je še živ? — Ali je padel v vojski? — Ali so ga vjeli razdraženi republikanci in ga darovali svojemu srdu? — Ali je prisiljen kot ubežnik po ameriškanskih gozdih potikati se ter skrivati se enako prežechemu očesu Indijanov kot divjih živalij? — Ali bode videl še kedaj Evropo, svojo domovino, svojo preljubo Reziko?

Vse to so prašanja, na ktera ni nij mogoče odgovoriti. S kratka, izgini! je popolnoma, nihče nij vedel ničesa o njem.

In kaj je delala Rezika v tem dolgem času? — Kratko prašanje, a težak odgovor.

Rezika bila je ena tistih, rekel bi heroičnih natur, ki z nekako ravnodušnostijo, ali še celo malomarnostijo vse udarce nesreče prenašajo. Udala se je svojej osodi. Bilo jej je sicer hudo, silno hudo, ko jo je

Vinko zapustil. A prenašala je svoje gorje molče, nikomur nij tožila svoje notranje bolesi, nikomur nij odkrila svojega srca. Dnevi so jej tekli enolično, prinesli jej neso nikake spremembe, nikakega razvedrenja.

Njena okolica, oče in tovaršice, zapazili so sicer to Rezikino „molčečnost,“ a zdela se jim je ta čisto dosledna, taka, ki se z njenim bistvom sklada. Tako jo je redkokedaj nadlegoval kedo se sitnimi prašanji, s kterimi po navadi radovednost ali pa brezpotrebna ljubopitnost človeka v takem položaji le prerada nadleguje.

In „čas je najbolji zdravnik.“ Ta pregovor uresničil se je tudi pri Reziki. Naj je srčna rana še tako globoka, prej ali slej jo izpero Letini valovi. Skušnja je to potrdila zlasti pri takih, ki neso preobčutljivi, kakoršna je bila Rezika.

Vinka nij pozabila. Spominjala se ga je in mislila pogosto na-nj. A spominjala se ga nij več tako, kot nekdej, mislila je le na-nj, kakor mislimo po zimi na lepo spomlad. Izginila je bila tudi za Reziko tista „sveta gloriija,“ o kterej naš Preširen tako lepo v svojej „izgubljenjej veri“ prepeva.

Prigodilo se je že večkrat, da so ljubezni polna srca, kterih prva ljubezen je bila nesrečna, z vso gorečnostijo oklenila se družega ideala, ki je prvemu jako podoben, to je domovine, naroda. Ideja narodnosti vzplamtela je v njih do najlepše svitlobe.

Tako tudi v Reziki. —

Ravno v teh letih, od 1866 pa do 1868 začela se je narodna zavest med Slovenci tržaške okolice jako vzbujati. Pridni in požrtvovalni Slovenci napinali so vse svoje moči, da bi nevedno ljudstvo podučili, mu odprli oči in ucepili pogum, na noge stopiti in neustrašeno tirjati svoje pravice, ktere so se mu toliko časa kratile. In ta trud nij bil zastonjsk; besede so padale na rodovitna tla, slovenski okoličani stopili so res pogumno na polje javnega delovanja.

Kakor dragod po Slovenskem začele so se tudi tukaj čitalnice snovati. In v kratkem času bil je ves Trst kakor krogom s slovenskimi društvi obdan.

V Verdeli, Kolonji, Rocolu in Ščedni rodile so se čitalnice in rojanska, najkrepkeja med vsemi, bila je 12. julija 1868 slovesno odprta.

Zbralo se je pri tej priložnosti mnogo Slovencev iz mestâ, a mnogo tudi iz okolice, za ktero je bil ta dan jako važen. Okoličanski kmet je še vedno pokazal, da se ne straši daljave in stroškov, kedar gre za skupno, važno stvar, če se mu je le znala pomenljivost popreje dovolj razložiti.

Lepo je bilo videti te korenjaške sinove skope matere zemlje, ki so navdušeni zbrali se k narodnej veselici, povrnoli se k narodnej starodavnej noši. Zlasti ženske so zaslužile sè svojo krasno obleko prvo mesto. Na glavi nosile so

bele, umetno zapregnene peče, ki so jim dajale neko posebno ponositost. Črez snežnobelo srajco, ktera se po celem laktu prikazuje, nosile so svilena, lepo in redno nabrana krila z oprsnikom, brez rokavov. Vrat jim je zakrivala manja svilena ruta, večidel žafranove barve, pripeta z dragimi zaponkami. Spodej so se jim videle rudeče, volnene, tudi bogato nabrane nogovice, ktere so se v nizke, široko odprte in jedva prste skriva-joče čevlje z visokimi podpetniki izgubivale.

Med tem ko so ženske to lično obleko ukljub vsem tujim uplivom večidel do denašnjega dne nespremenjeno ohranile, le da nij več iz tako dragih tvarin, bili so moški, kakor povsod, manje konservativni, posnemali so vedno bolj tuje šege, tako da je že sedaj prvotna narodna noša pri njih skoro popolnoma izginila.

Vendar v rojanskej čitalnici imel si še dovolj priložnosti staro, tradicijonalno opravo občudovati. Na glavi stal je jako širok črn klobuk, ki nij izpolnoval le nalogo navadnega pokrivala, nego je tudi popolnoma nadomestoval solnčnik in dežnik ob enem. Dasiravno se je marsikdo nad njim spodtikal, bilo je to svoj čas vendar jako praktično pokrivalo, ktero je bilo tudi pri drugih Slovencih nekđaj v navadi, a zdaj se morda k večemu še v kakej šarnici nahaja. Za praznik bili so okinčani ti klobuki se svileno, jako drago prevozo „žnoro,“ tudi črne barve. Gornji del telesa pokrival je kratki janker („jaketa“) do beder, bogato okinčan se svilo krog žepov in zapon, razen tega še z dvema vrstama velikih, srebernih gumbov, ki so posebno oči radovednega ogledovalca na-se obračali. Ravno tako je bil oprsnik, lepe, večidel različne barve, z dvema vrstama enakih gumbov bogato preskrbljen. Hlače bile so iz črnega sukna, kratke do podkolen, spodaj nekoliko vrezane in precej široke, da neso nadlegovale pri nobenem opravilu. Obšite in okinčane so bile prav lično okoli žepov in na obeh straneh z rudečo ali višnjevo svilo. Nogovice bile so kakor pri ženskah iz volne in modre barve. Čevlji iz telečje kože nosili so spredej jako široke sreberne zapone („fibije“). To obleko dopolnil je še dolg plašč s kukuljico („kapuco“) iz debelega in močnega sukna, znotraj kosmat, spredej pa ob robih z rudečim trakom obšit.

Isto tako obleko nosil je tudi slavno znani okoličanski bataljon. Se ve, da je ta obleka mnogo stala in da so si jo mogli le bolj premožni v popolnem kinču omišljevati. Naravski je torej, da zdaj, ko se revščina v okolico vedno bolj vriva, ta narodna noša vedno bolj peša, da je izginila že skoro povsod. Le stari Tržačani prave korenine spominjali se je bodo še dolgo in bodo radi pripovedovali svojim poznim vnukom, kako čudno so bili nekđaj „mandrijeri“ opravljeni, ki so jim hodili po noči v mesto stražit.

Tudi naša Rezika prišla je bila v Rojan. Bila je nenavadno vesela, da, po „besedi“ je še celo plesala z domačim fantom, Grivarjevim Francetom. Bil je to čvrst mladenec, lepo vzrasel, črnih očíj in malo bolj podolgastega obraza. Kar se telesne dovršenosti tiče, nij mu bilo skoro para dobiti. Kedar je imel okoličansk bataljon ob nedeljah in praznikih svoje vaje, pristojala je njemu najlepše vsa oprava in orožje znal je on najurneje sukati.

Nij čudo torej, če je marsiktero dekletko skrivaj za njim pogledovalo. A ne le njegova telesna prednost bila je magnet okoličanskim „lepoticam“, nego France je imel še druge v očeh vsakega dekleta, ki bi se rado možilo, prednosti neizmerno tehtajoče. Oče njegov bil se je preselil ono zimo v boljše življenje. Ostal je sam s sestro. Premoženje, ki ga je podedoval, bilo je res jedva spomena vredno, obstajalo je razen majhne hiše le še iz ene krave in nekoliko polja. A kateri okoličan se more z velikim premoženjem ponašati? Ne glede na to, da je svet večidel nerodoviten in da so vsi lepši kosi v rokah bogatih meščanov, so posestva v tržaški okolici vsled vednega deljenja po četovej smrti med vse brate jako majhna.

Toda Franceta nij to skrbelo. Saj je imel zdrave roke in ude, ter prebival blizu mesta, kjer dela in zaslužka nikdar ne manjka.

Čeravno torej nij imel posebnega premoženja, vendar bi bil rad še koga imel, s katerim bi bil prostovoljno delil svoje imetje, ki bi mu pa zopet na drugi strani na roko šel in ga podpiral, kjer bi sam ne mogel vsega opraviti. Se združeno močjo bi se dalo torej mirno in zadovoljno živeti ter skupno srečo in nesrečo deliti.

Res, da je imel sestro. A ta mu nij mogla dosti pomagati. Saj je tudi ona sama za-se skrbela. Bila je vedno v mestu, večkrat celo v stalnej službi, nij bilo torej pričakovati, da bi se hotela za vse svoje dni na dom navezati.

(Dalje prihod.)

Zoa.

Prigodba iz grških bojev za osvobodjenje.

Mérověkov Prostoslav.

(Konec.)

„Za boga svetega, tega nikari!“ strahoma zavpije Zoa, oklenivši se starcu krog vratu; „ti greš z nami, stari, dobri oče, ti moraš iti z nami!“

„Lambroz Mavrokakiz ostane!“ pravi starec s trdnim nepremakljivim glasom.

„Potem ostane tudi Zoa Mavrokakizova!“ zavpije deva z žarečim očesom in strastno se jej zasveti lice. „Zoa ostane, in ko bi tudi —.“

„Nomarh dolinice zapoveduje dekletu svoje okrajine!“ pravi starec mrzlo i ostro in čelo se mu nabere v gube. Potem pa pristavi gineno, roko svojo položivši na glavo devino: „Zoa, presrčna vnuka moja, ne trgaj srca sedemdesetletnemu starcu, ne delaj mi ločitve še teže. Domovine je to sveti ukaz; moja in prededov mojih čast zahteva to!“

Sklonjena stoji devica pred starcem. Močno se jej dvigajo prsi, da preté razkrojiti višnjevo obleko; a ona ne črhne niti besedice.

Zdaj priteče tudi Kosta in pravi:

„Videl sem proti jugu leteti dvanajst divjih golobov, a svitle cevi očetove puške nisem mogel zagledati med smrekami, — dasi je okolica postajala svitleja in svitleja. Pa dragi mi ded, kako je vendar to, da se danes nebo o večernej zariji žari nad Kaledonom?“

Urno stopita Lambroz i Zoa iz-za temne lope, ter pogledata po omenjeni strani.

Starec se strese i položivši roko na Zoino ramo zaduhlo reče: „To so koče i polja Megdovsko dolinico meječa, katera so zapalili kruti vragi krščanstva. Pač si dobro zvedel, zvesti Leontaraz! Niti trenutka več se ne smete muditi. Idite z mano v hišo!“

Kmalu dospe tudi Areti, stara pastirjeva mati; poslal jo je bil sin k staremu Lambrozu, da spremi Zoo i otroka k kamenemu križu. Najde jih pa uže pripravljene k odhodu pred zaprtimi vrati.

Stari Lambroz stoji za omreženim oknom svojega kamenenega poslopja. Rudeči lesk nočnega neba čudno obseva sive lase starčeve. Zdi se človeku, da ima v resnici starega očaka pred sabo.

„Z bogom, mili moji otročiči! Sveti angelj naj vas varuje po vseh vaših potih! Zoa i Doksija z bogom! Ti pa, moj Kosta, najmlajša vejica Mavrikakizov, vrlo se poslužuj dedove puške; očetu Janizu in vsem brambovcem Megdovškim pa povej, da je nomarh Lambroz neplaho na svojem domu pričakoval krvolokega, ljutega sovražnika domovine svoje i kriščeve vere, ter se boril do zadnjega izdiha!“

Še enkrat poljubi Evdoksijo na ustni. Ni beseda nij prišla iz ust devinih, a oko se jej žari v čudnem ognji.

Starec migne, naj odrinejo. Nemo odhajajo zadnji Megdovčani iz dolinice v temnej noči, — a kaj pravim v temnej, — vsaj jo je razsvitljaj ogenj bližnje zapaljene vasice.

III.

Po kratkej, nemirnej noči je napočilo krasno jutro 18. avgusta. Tema se je zopet umaknila jutranjej zariji; krvavo žareče nebo zopet obseva veselo solnce.

Za strelnimi linami kamenene svoje hiše pa skrbno pogleduje stari Lambroz v okolico, vzlasti pa v kraj, kjer se vale gosti oblaki črnega dima proti nebu.

Zdaj zapazi na meji dolinic piko, katera se kmalu premeni v črto, ki se dalje i dalje pomika. Konečno razloči stari Grk pri svitlobi vzhajajočega solnca, da se blišči orožje i kmalu tudi spozna, da je četa albanežkih konjikov v rudečih turbanih.

Bilo je kakih dvajset jezdecev; pazljivo se na vse kraje oziraje jahajo počasi dalje, a naravnost proti kamenenemu poslopju.

Urno prešteje oko starčevo tropo, ki je posvetujoča se kake tri streljaje od hiže postala. Željno pogleda potem proti jugu, ter si mrmraje pripravi štiri dvocevne samokrese za strel i prime za puško.

„Devet onih-le glav pasjeverskih mi je gotovih. Se ve da ne več, ko devet, kajti ne puste mi časa, še enkrat nabijati. A naj bi bil moj vrli Janiz pri meni, potem — —!“

Nij mogel končati; začudjen zre v stran.

Med murbinim drevjem semkaj po vrtu priteče v nerednej obleki ženska prikazen proti hiši in Zoa — visoko vihte puško v desnici stoji pred vrati.

„Otroci so na varnem kraju, stari oče!“ pravi deva, globoko sope i čudno se jej sveti okó. „Tropa bežečih je uže davno na visokih skrivališčih; a Zoa Mavrokakizova, vnukinja nomarhova, se bojuje i pogine z dedom svojim za rovom očetovega doma!“

Strastno jo objame i poljubi starec; potem pa urno porine zapah pred vrata in hiti sè svojo vnuko v hišo. „Le eno je treba, mila Zoa,“ pravi starec; „za steno bodi skrita, pa brzo mi nabijaj puške i izstreljene samokrese!“

Zdaj prijahata prva jezdeca za strel blizu. — Hipoma zagrmi za lino strel, — in visoko se spenjaje zdirja rujavec brez jezdeca po trati.

„Urno nabij puško, golobica moja,“ pravi stari Helenec, izstrelivši strel za strelom iz samokresa, sicer brez vspeha, a mené prekaniti sovražnika, da bode mislil, več jih gotovo brani kameneno poslopje.

Albanezi se res brzo odmaknejo, da bi jim sovražne kroglje ne škodovale.

Mlad, krepko vzrasel Mozlem na tigrastem konjiču, z bliščečim strementom i krasnim ročnikom na sablji, — očevidno poveljnik malej četi, — nekaj zapoveduje. V nekaj trenutkih se razkrope jezdeci na vse kraje.

„To se mi je koj zdelo,“ mrmra starec, čemerno kimaje z glavo. „Obdali bodo hišo, ter ponovili napad s boljším vspehom. A nekaj jih mora še žreti svinec i blato!“ — Kacih deset minut mine; kar se začuje žvižg na levej i pravi, pred hišo i za njo. Kmalu zagleda stari Helenec posamezne proti hiši dirjajoče jezdece. —

A zopet se zablisne za kamenenim rovom, puška nomarhova poči i mladi načelnik se s prestreljenim čelom zvrne s tigrastega konjiča.

Toda le predobro se posreči sovražniku namera; napadniki so pod zidom na varnem; neprenehoma streljajo i njih svinčenke padajo ko toča na puškarnice i okna poslopja.

Vedno še strelja hrabri Helenec na pagane; pet ali šest, ki so s puškinimi bati razbijaje vrata hoteli priti v hišo, podrle so nomarhove svinčenke, da so izdihnili črne duše. — Vže se je jako zmanjšala truma, vže namerjavajo ostali podati se v beg, ko se spne sivobrad Albanec na sedlu svojega konja; dosegši strelno lino, pomeri na starca, ter mu prestreli hrabre prsi. Smrtno zadet se zvrne srčni Helenec. Žalostno zaplače deva, Turki pa z gromovitem vpitjem: „Alah! Alah!“ vlomijo vrata.

„Pustite staro kukavico, naj ondi pogine!“ pravi sivobradec svojim tovarišem, „dosta sem mu priložil. Orožje i kar najdete v starem gujezdu dragocenosti, si razdelite. Meni pa, kateri sem vničil hrabrega starca, meni pa pristuje oni živi plen. Da, pri črnookih devah v edenu Mahomedovem! bleda grška deklica je krasna; kinčila bode harem Mustafe, velikega Seraskirja!“

Zdaj zagrmí strel iz mnogo pušek pri vходу v dolinico; albanežki jezdec, ki je ondi stal na straži, se prestrašen i krvav pripodi proti Lambrozovej hiši; vže od daleč kriči: „Palikarji! Palikarji!“

Hipoma je vse na sedlu; skokoma dirja mala četa po poti, odkodar je bila prišla.

Zadnji sivobradi Albanec zasede svojega belca; k sebi pa vzame tudi omedlelo deklico.

„Alah kerim!“ rujove strašno se krohotaje, ter jo pcedi za pajdaši. Od nasprotne strani pa se v teku bliža trumica palikarjev, z Janizom Mavrokakizom na čelu.

Mozlem vstavi nekoliko, in položi svoj krasni plen pred-se na sedlo; spodbodši konja, zdirja za tovariši, ki so dalje drli.

Murbine veje se dotikajo njegovega turbana, ko jezdi mimo vrta, na katerem je še včeraj odmevalo devino petje o Vardarskem junaku.

Kar zašumi v grmovji; s klicem: „Sv. Mihael i Helada!“ skoči palikarski deček Kosta iz-za plota ter popade konja za brzdo, menè vzdržati sestrinega roparja.

Toda skušeni jezdec pritisne le svoj krasni plen k sebi, z desnico pa cukne konja, da se divje spne po konci na zadnji nogi, sè sprednjimi kopiti pa vdari ubozega dečka po čelu, da se koj omamljen zvrne na zemljo.

„Alah kerim!“ krohoče Turčin z nova, sede trdneje v sedlo, ter zavije krog vrtovega ogla.

„Halte là brigand!“ zdajci nad preplašeno obstalim Turkom zagrmi glas; mladi filhelenski častnik stoji komaj deset korakov od njega, ter z bliskajočim se očesom meri na-nj.

Vže hoče sprožiti, ko zapazi vibrajočo višnjevo obleko grške deve, i črne lase, ki so se jej razvozlani vili po vratu i hrbtu.

Z divjim krikom vrže samokres od sebe, ter bliskoma izdere sabljo; skočivši k konju, ga prime za brzdo z levico, a krepkeje kot poprej palikarski deček, — z desnico pa zamahne po Turkovej črepinji, da se smrtno zadet brezi glasu zvrne na zemljo. Brzo vzame oteto deklico s sedla v naročje, skoro plaho, kajti osupnil ga je nebeški kras, da je bil kot začaran. —

Ko pa se devini lici zopet pobarvati rudeče, ko se črno zagrinjalo pred očmi jej vzdigne, ko se Zoa z lepimi modrimi očmi ozre v obraz Gastonu, — se veselja zgane. Čudna radost prešine jej prsi. Videvši domače znamenje i srebrni križec helenski na prsih svojega rešitelja, zatisne oči, ter sanjaje šepeče: „Sv. Mihael i Helada!“

Žalostno obstajajo palikarji svojega umirajočega nomarha. Zoa je bila jegovo glavo sebi položila v naročje. Kosta z obvezanim čelom pa glasno plakaje objema kolena svojega deda. Mladi častnik mu je vže v drugo obvezal z večšo roko rano; a brez upa klaverno pogleduje okoli stoječe.

Zdaj se sklone starec i reče poluglasno:

„Nadaljuj, Janiz, moj sin, nadaljuj, — veselo naznanilo zmage naj ednako mladej zariji jutranjej obseva noč moje smrti!“ —

In Janiz Mavrokakiz nadaljuje od kraja tiho, a čem bolje se podaja v govorico, tem glasneje navdušeno:

„Mirno, z grobno tihoto obdani ležali so pred nami Karpenisi. Le tu i tam gore v šotorišču turškem posamezna ognja, razsvetljevaje nam pot do src sovražnih. Prevzetneži mi niso bili razpostavili dosta straž, menè, da nam nij moč napasti i vzeti jim utrjeno šotorišče; a tudi te so bile polegale tik praskajočih ognjev, ter trdno pospale. — Bilo nas je kakih štiri-sto prostovoljcev, koje je bil patrijarh pregovoril, napasti tridesetkrat močnejšega sovražnika. Sam Marko Bocariz, orel sulijoški, vodi navdušene trume. Speče stražnike kmalu potolčemo, potem pa se pomičemo, bro-nastej kači enaki, in z orožjem rožljaje, po šotorišču dalje. Dospemo do srede. Tu stoji velikansk šotor, preprežen z rdečo svilo; na vrhu se mu sveti zlati polumesec. Koj ga spoznamo, da je Seraskirjev. — Skoro smo se na petdeset korakov približali poveljnikovemu šotoru, ni, da bi nas bil

ovadil, kedo. Kar blizu mene izstrelil z bujen levendši svoj samokres na nas. Urno obrnem puško, ter ga z batom mahnem po črepinji. — A nenkrat je vse živo po šotorišču. Zdaj pa Marko Bocariz zavpije: „Na vraga, bratje! Na sovražnika Kriščeve svete vere, vrli brambovci helenski!“ Drvimo dalje, junak Bocariz vedno prvi. Dželedin-bej, sin sestre Mustafaove zaspan skoči iz-za krvorudečega zagrinjala svojega šotora; hipoma mu zasedi Bocariz svoje bodalo v grlo. Potem pa hitimo, on, jaz i še trije drugi Megdovčani dalje. — Prestrašen plane Mustafa paša s svojega ležišča. Damascenko mu odbije Marko, da odleti k stropu. „Umri Mustaj, knez pasjeverski! Napočil je Heladi maščevalni dan!“ zagrmi Bocariz; bliskoma se mu zasveti sablja po šotoru i z enim mahljejem mu odseka glavo. Molče se čudimo tolikej moči. Kar vstrelil nek vrag, ki se je bil v šotoru skrila za blazinjak, dvakrat na Bocariza i najhrabrejši, najsrčnejši vseh sulijotov, mi pade s prestreljenimi prsi v naročje. — Zvunaj pa se hrabro bore Helenci kakor volkovi, ki davijo nedolžno drobnico. Bliže i bliže šotora se čuje riga-himna. Bratje naši pridero za nami; predno žari jutranja zarija nebo, premagamo krutega sovražnika popolno. Tretjino vojske smo pobili, tri tisoče mož vjeli; ostalih sedem tisoč mož pa bega na vse strani. — To je bila nočna zmaga pri Karpenisih, junaška zmaga, i junaška slavna smrt orla sulijoškega, Marka Bocariza!“

Globoko seže Janiz Mavrokakiz po sapo, končavši svoje pripovedovanje. Iskreno drug družega pogledovaje obstajajo palikarje smrtno ranjenega starca. — Zdaj se skloni nomarh, kot bi ga podpirala nevidna moč; sladko se nasmehne, pogleda proti nebu, ter pravi: „Povsodi zmaga naša pravična reč. Blagoslov božji naj Vam klije, slava, slava zopet prostej Heladi!“

Bile so to zadnje besede. Še enkrat vzdigne roko, kot bi hotel blagosloviti navzoče, — a omahne mu. — Nomarh dolinice Megdovške je izdihnil dušo v rokah svojih dragih.

IV.

Zopet je sijalo solnce na jasnem sinjem nebem krogu, a sedaj ne na osenčene plote i zelene murbe v Megdovskej dolini, temveč na zelene trate i drevorede pariškega „Long-champ-a.“

Bilo je v avgustu 1830. leta.

Kratki, a krvavi boj za svobodo v juliji je končan, i ljudstvo pariško, ki se je danes srdito bojevalo za utrjenimi barikadami, jutri pa se zopet veselo, lahkokrveno sprehajalo po drevoredih, vrelo je semtertje po tratih, šetaje se. Vmes pa v čveterej vrsti drdrajo kočije fašijonablega sveta. Pač čudna prikazen v „saison morte,“ ki se je pa, kar se tiče političnih zadev, jako premenila v zadnjih tednih.

Po drevoredu na čilih arabskih konjičih počasi jezdarita mlada gospodiča, ter pregledujeta krasni spol v kočijah.

„Glej, glej, Artur!“ pravi eden živo, popravlja se očale, „vidiš tam v tretji vrsti lepoto v modrem vozičku, njej na strani gospoda v obristovski opravi narodne straže!“

„St, Anatole, to je moj striček Gaston i gospa ma belle tante, Zoa Vicomtesse de Salgat.“

„Ah,“ pravi Anatole, „spominjam se prigodbe; kako pa, da „la belle Grecque“ ne zahaja v noben salon? Elle serait la lionesse des salons.“

„Mais elle méprise les salons,“ zavrne Artur, pomignivši z ramama; potem spodbode belca, da bi bolje ogledal priprosti voz novoizvoljenega meščanskega kralja, Luj Filipa Orleanskega, ki je ravno mimo pridrčal.

K temnomodremu faetonu pa zdaj prijaha jezdec, kojega krasni spol tako radovedno pogleduje skozi očnike, kot gospoje lepo Grkinjo.

Lep cveteč mladeneč je v bogatej grškej opravi. Levico ima zavito v ruto, z desno pa vodi konja, kojega zna izvrstno sukati.

Mi smo jemu stari znanci: „mladi sokol“ je iz Megdovske dolinice. Ne zove se več Kosta, ampak Konstantin. On se je bil s svojo preljubljeni Zoo iz osvobodjene svoje domovine, v kojoj je vse sebe drage izgubil, preselil v Pariz in tu stopil v francozko armado.

Peter Preradović,

hrvatski pesnik.

Janko Pajk.

I.

„Mladi fant iz zdrave,
„Iz strani gorate,
„Grem na južne kraje,
„Grem med tvoje brate.“
Sim. Jenko.

Tako govori Sava k našem pesniku, bistré svoj tek proti jugoiztoku, a on jej dá poročilo: „Srčno jih pozdravi!“ —

I mi pozdravljamo bratinski narod svoj. Nij nam ostala neznana jega povestnica, jega gorje, jega sreča. Ostrim v istino, a i blagovoljnim očesom opazivali smo jega javne i tajne korake; ostri bili, videč pešati ga, blagovoljni, veseli, kedar je prvotna jega sila vzdramivši se premda poiagnim, a ipak modrim in sigurnim pôtem dvigala se na pobedo.

A kako ne bi bili radostni? Sotla je zares malena reka; naša i jih govoreca sta si dvojčka; krvca obema bratovska. Kaži ti meni kraj našega slovenstva, a jaz ti pokažem početak hrvatskega življa; naznači ti meni

mejnik našej i hrvatskeje govoricij, a jaz ti naznačim je razliko. Ker pak tega ne moreš, — premda si to udomišljuješ, — brigaj se za meje obéh vkupnih, in pusti jalovo modrovanje! Motri, kar more biti koristno obema! —

Pred nami leže: „Pjesnička djela Petra Preradovića,“ krasna knjiga, i zunanjim uresom i obilnostjo sođržanja. Okolo 600 stranij šteje; čelo jej krasi pesnikova slika. In to knjigo izdal je po pesnikovej smrti „narod“ (hrvatski), tako čitaš na čelu knjig! Istinu! izdanje je dostojno „naroda,“ a narod sme biti ponosen, da more takove umotvore svojih sinov izdajati! —

Dokler je bil mogoč takov pesnički „velikan,“ trebalo obilne pesničke prošlosti, trebalo predhodnega pesničkega delovanja. Takovega nij mankalo nikdar, odkler je „slovinska“ Vila oživela.

Presod in ocena Preradovičevih del sili nas ozreti se v to prošlost. Na jugu hrvatsva sja nam Dubrovnik nasproti. Tu je tekla vže v 15. veku kolvka hrvatskega pesenstva. Iz gradjanskega življa pojavil se je tu heroj „slovinskih“ pesnikov, pevalec „Osmana,“ Ivan Gundulić, o prehodu 16. v 17. vek. Vzraven njega pak je evela, kakor cvete šče zdaj, neovenjiva narodna pesen. Ona je koren i steblo poeziji, umetna poezija veja in vršič na njem. Iz tega stebila povinola se je Ivana Mažuranića dvoglava lipa, i prstonarodnega i umetnega lika: dopolnjek Osmana in „Smrt Smail-Čengić-age.“ Vzbujen po obeh zapel je naše gore list, Stanko Vraz, svoje premile, nježne in izvršene poezije, cvetke, pokalivše se iz hrvatskih tal, napojene slovenskô milinô, navdihnene blagotvornim duhom mogočne pesničke dobe. A iz semena v tej dobi razsejanega procveti so i dozoreli Preradovičevi pesniški plodovi, prejemljôč i davajoč senco i rast od svojih vrstnikov i uplivajoč na-nje, na Trnske, Puciće i dr. —

I mi Slovenci imamo kakor po Vrazu, takô i po drugih moževih nekakovo pravico do polupretekle one pesničke „ilirske“ dobe. Komu nij znano, da so naš Caf, Trstenjak, Razlag i dr. bili vatreni „ilirski“ pesniki i pisci? — Bil je to mogočen žar predhodne dobe, dobe zajednega pevanja in pisanja v časih, ko je duh „ilirizma“ prodiral naše više stanove slovenske, barem iztočne. Da nij bilo Preširnovoga vzbujenja i upora, kdo ve, kakovo lice bi bila prejela naša potlejšnja književnost? — Takove misli prehajajo nas pri razgovorih o enem največih jugoslaven-skih pesnikov, o Preradoviću, koji nam bode v bodočih „Zorah“ služil predmetom potanjega osmatrivanja.

Pisma Zorislavu.

J. Pajk.

II.

Prijatelj! Vaše pisemce, za koje Vam hvala! kaže mi, da ste blagega srca, a i silno „nesrečni,“ kakor pravite. „Svet mi je pust,“ pišete med drugimi stvarmi, „vse okolo mene je puhlo, ničevo; blagost je izginola iz njega, a pesimizem vse obladal in oglodal. Svetujte mi, utešite me, rešite me te pustobe!“ —

Kakó izgovorčivi ste, kakó spretno dajete svojim čuvstvom glasilo! Res, da stvar nij tako opasna kakor je, Vaš opis smel bi se lep imenovati. Proti Vašemu gorjû, proti orožju Vašega jadikovanja, — jaz Vam to odkrito priznavam, — zdi se mi ščit moje tolažbe vrlo slab, rekel bi tenkopapirnat. Sej Vas imam samó listom, pismeno utešiti.

A ipak, premda Vam slabo ustrezem, hočem barem poskusiti ne potlažiti, šče menje zadovoljiti, kamo li osrečiti Vas! nego Vaše misli vsaj za eden tren drugim obrniti, čuté, kakó slab bodem tolažnik. —

Prijatelj! Ste li Vi tudi vprašali se, zakaj in kakó da Vam je svet toliko pust? — Priznavam, kar ugovarjate: „okolnosti — in tem ne uide nikdo! — so dosadne.“ Dobro pogodil, prijatelj! Vi ste v resnici edno stran razkrili. Jaz se uklanjam Vašemu mnenjû. Ali — ne zamerite, da sem takó pust — ste li vprašali i sebe, izprašali svoje mišljenje, dejanje, želje: nij li v tem nič pustega? Jaz nisem izpovednik, prijatelj, niti ljubopitnik; tajnosti so mi grozna stvar, (premda jih morda baš zato hranim, ker mi je dosadno razkrivati je drugim), a ipak Vas pitam: izpolnjujete li Vi vse svoje dolžnosti tako, da Vam to izpolnjevanje veselje dela? Vem, kako ste bili vselej pomnjivi, kako točni; a ste se b i dajali kedaj račun o tem, kar tirjate — po pravici! — od drugih? Glejte! ne vprašam tega Vas karaje, nego ker je tak ta nprav človeški: da mi druge ostreje sodimo nego sebe, ker nam drugi stoje in hode pred očmi, a mi sami sebi bivamo skriti. Mi ne trpimo lenivosti — pri drugih; sami si radi nekoliko „oddihavamo.“ Kako ostri smo gledé morale! Sebi pak včasih radi ponehujemo — ker se ne vidimo, kakó smo licemerni. In v javnosti! Tu smo — po pravici — ostri, neprizanesljivi, natenki, neuprosni, a proti komu? — Proti sebi najmenje. Kakó želimo vrlih prijateljev okoli sebe imeti! Kakó smo izbirični! Kako hrepeni naše sree po plemenitih značajih! Mi ljubimo požrtvovalnost — drugih, a komodnost — svojo, in ker so drugi n a m podobni, sovražimo — najmenj sebe, nego druge! Mi nismo binavski; a mi „v oči“ povedamo samó drugim pogrške, s e b i je očitati ne dajemo. —

Prijatelj! Kako pust je svet, kedar — v se be pogledamo! Obrnimo svoje mišljenje, in verjemite mi, svet nam mahom postane drug.

Stopimo z visokega stališča, s kojega motrimo na svet, a postavimo se na nizko mesto svojega soseda, kterege ovinjajemo! Vzemimo si za predmet svojega osmotrivanja svoj lastni ljubi „jaz“ — in kakó krotka postane brž naša sodba! Mi se brž sprijaznimo s „svetom,“ sosed naš postane nam „mili prijatelj,“ i vsa „pustota“ nam gine vsaj za toliko časa, dokler ostanemo sebi zvesti in odkritosrčni. Storite li vse to, kar tirjate od drugih, najpreje s a m i, in glejte! Vaše bodoče ljubko pisemce, koje bode te mi z znano prijaznostjo poslali, bode se glasilo: „Bavé se zdaj s seboj, obrazujé sam sebe, zadovoljen sam seboj, zrem zdaj svet z veselejším očesom, nego preje. Sprevidel sem, da je pri lastnem svojem oblaženji tudi ves svet mi lepši in veselejši postal.“ Ondaj bode te tudi s „pustim“ mojim pisanjem zadovoljnější, kar Vam in sebi prav iz srca želi

Vaš iskreni prijatelj.

Drobnosti.

Nek angležki državnik je dejal: „Najbolje plačujemo one, ki nas morijo, vojskovodje; po tem one, ki nas sleparijo, politikone in kričone; potem one, ki nas zabavljajo, pevce in plesalce, a najslabše one, ki nas v potu obraza podučujejo, učitelje in učenjake.“

J. Pajk.

Southey je bil ravno tako marljiv delavec, kakor Walter Scott. Moglo bi se skoro reči, da mu je bilo delo sveto kakor vera. Kot devetnajstletni mladenec napisal je te besede: Devetnajst let bo gotovo četrti, če ne večí del mojega življenja, pa še nisem nič koristnega za človeško društvo storil. Tisti kmečki deček, ki za dva grošiča celi dan vrane s polja straši, je koristnejši človek od mene; on varuje kruh, ki ga jaz lenče jém. A Southey vendar nij bil len, ampak marljiv učenec. Že rano pečal se je z angležko književnostjo, ter se marljivo upoznaval s Tassom, Ariostom, Homerom in Ovidom. Ali poleg vsega tega zdelo se mu je njegovo življenje brezkoristno, in on bi rad bil kaj dobrega storil. Vrgši se na stezo književnosti, ostal je na njej do konca svojega življenja, napredujoč vsaki dan v vednosti, in čuteč se, kakor sam pravi — „ne tako učenega, kakor ubogega, kakor ponosnega, ne tako ponosnega, kakor srečnega.“ — Bacon veli, da vsakega, tudi najelavnejšega človeka najde nekterokrat brezdelaven čas, v katerem čaka, da mu se novo delo nalegne.

M. Vamberger.

 Današnja „Zora“ ima 5. štev. „Vestnika“ za prilogo.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.